

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף כ"ח

(א) **ובית הלל אומרים אף בשבועה- כ' הריטב"א** "פי", לא שישבע שהיא תרומה או של בית המלך, דהא לשקרא משתבע, אלא שישבע שלא יהנה מפירות עולם אם אינם של תרומה, או אם אינם של בית המלך". אולם ע' בתוס' יו"ט על משנתנו שדייק מהבית יוסף דה"ה דיכול לישבע דמה שאמר דתרומה הוא אמת.

(ב) **ובית הלל אומרים אלו ואלו מותרין- הק' הקרן אורה**, דמשמע דטעם דב"ה דבנים מותרים הוא רק משום דכיון דיכול לנדור להרגין גם על מה שלא אמרו, א"כ גם נדר להבנים הוא נדרי אונסין. וק', הא ס"ל לב"ה דנדר שהותר מקצתו הותר כולו, וא"כ למה לא אמרי' שיהי' הבנים מותרים בלא"ה, משום דנדר שהותר מקצתו הותר כולו. ותי' שאין שייך בזה נדר שהותר מקצתו, כיון שהמקצת שמותר הוא משום שלא הי' מכוון לנדור בכלל, א"כ אי"ז בכלל הותר מקצתו. **ובשלמי נדרים** כ' לחלק דכאן המשנה צריך לחדש יותר, לא רק דהנדר מותר בדיעבד, הואיל ומקצתו הי' מותר, אלא דאף לכתחלה מותר לו לנדור כן, וזהו רק משום דאינה נדר כלל, משום דהוי בכלל נודרין לחרמין. וע"ע ברש"ש, דמשמע דס"ל להיפוך, דאף ב"ה ס"ל דמותר רק בדיעבד להוסיף על מה שהרגין אומרים, ואולי זהו גופא למה הי' צריך ב"ה לומר אלו ואלו מותרים, דאף דפשוט דמותר הכל, משום נדר שהותר מקצתו, אלא החי' הוא דאינו מותר לנדור כן, אלא דהנדר אינו אסור בדיעבד.

(ג) **דינא דמלכותא דינא- כ' הר"ן** דדינא דמלכותא דינא היינו רק במלכי אומות, דיכולים לומר אם לא תעשו כמצוותי אגרא אתכם ממלכותי, אבל במלכות ישראל אין שייך לומר כן, לפי שכל כלל ישראל שותפין הם בא"י. אולם ע' ברמב"ם (מלכים ד', א') בדיני מלך ישראל, שכ' שהמלך יכול ליתן מס, וקוצב לו מכס, ואסור להבריה מן המכס שלו, וכ' הרדב"ז דטעם הדבר הוא משום דדינא דמלכותא דינא. ומדבריו מבואר דמקור דין זה הוא פרשת המלך שבתורה, ומכח דין זה אמרי' גם דדינא דמלכותא דינא. וכן אי' בקרית ספר על הרמב"ם שם, דכל הדינים של הרמב"ם שם הם מחמת פרשת המלך. והוסיף הרדב"ז דגם במלכי גוים יש דין דדינא דמלכותא דינא [ומשמע דדין זה הוא ג"כ מחמת פרשת המלך, וצ"ע

איך שייך פ' המלך במלכי עכו"ם, ואולי הי' כוונתו רק דהדין שייך גם במלכי עכו"ם, ולא הטעם]. וע"ע בפיה"מ דכ' "ואין הפרש בזה בין מלך עובד כוכבים ומלך ישראל". וכן מבואר בהל' גזילה (ה', י"א) דאין חילוק בין מלך עכו"ם למלך ישראל. וע' בכסף משנה שם שהביא ראיה לדעת הרמב"ם מקו' הגמ' והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא, ואם תאמר דבמלכי ישראל זה לא הי' הדין, א"כ למה לא תי' הגמ' כאן במלכי ישראל כאן במלכי עכו"ם. **מדברי הר"ן** כאן מבואר דהא דדינא דמלכותא דינא משום דיש להמלך הכח לגרש כל אחד מארצו. אבל ברשב"ם בב"ב (נד' ד"ה מי אמר) ביאר הא דדינא דמלכותא דינא "שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו, והלכך דין גמור הוא".

(ד) **במוכס שאין לו קצבה- פ' הר"ן**, וכיון שכן, אי"ז אלא חמסנותא, וחמסנותא דמוכס לאו דינא הוא. ואין ברור מדבריו (עכ"פ לפי גירסתנו) מהו הדין אם המלך צוה לו שיכול ליטול מה שירצה. וע' בריטב"א שכ' דאפי' אם עושה כן ממצות המלך לאו דינא הוא אלא גזל, אין כן מחוקי המלכות אלא ליטול דבר ידוע, מבואר דאפי' אם המלך צוה דין שאינו כמשפט, אין לזה דין דינא דמלכותא, וכן משמע מגירסא שגרס בהר"ן "וחמסנותא 'למלך' לאו דינא היא" (ומסתמא נשמט ע"י הצנזור).

(ה) **יאסרו פירות העולם עלי וכי- כ' הריטב"א** דלאו דוקא כל פירות, דא"כ הוי נדרי הבאי, דהא מילתא דלא אפשר הוא כנודר שלא יישן ג' ימים, וא"כ למה צריך הדין דנודרין להרגין, אלא הב"ע דאמר במקצת פירות ידועים.

(ו) **כיון דאמר יאסרו, איתסרו עלי' כל פירי עלמא- הק' התוס' רי"ד**, מהו קו' הגמ', מ"ש מנדרי זירוזין, דאמרי' דלא נדר בכל לב, ולכן נדרו בטל ממילא, ואפי' אם אמר לעולם, א"כ ה"ה כאן, לימא דפשוט הוא דלא נדר בלב שלם, ועל כן נדר בטל. וביאר, דמה דאמרי' דנדרי זירוזין בטלין, אי"ז משום דאמרי' דלא בכל לב נדר, דהכלל הוא דכיון דאדם מוציא נדר מפורש מפיו, נדר גמור הוא, ואינו יכול לומר דלא בכל לב נדרתי. אלא דבנדרי זירוזין, הנדר בטל משום דאנן סהדי דלא נדר אלא משום דס"ל דלא יהי' חבירו סרבן כ"כ מליתן לו סלע, אבל אם הי' יודע שיהי' סרבן כ"כ, אנן סהדי דלא הי' נודר מעיקרא, ומש"ה מותר, משום דאדעתא דהכי לא נדר. אבל היכא דנודר לחרמין, הרי מה שהוא נודר הוא כדי להציל פירותיו, וכשהצליח להצילם ע"י נדרו, אין שייך לומר דלאו אדעתא דהכי נדר, דודאי אדעתא דהכי נדר. ולכן, אם הי' אומר מפורש "לעולם", אז לא יהי' הדברים שבלבו יכולים לבוא ולסתור דבריו שבפה. אבל עכשיו דהדברים שבלב אינם אלא פירוש למה שאמר, אז שפיר יכולים לפרש דבריו (וכמו שביאר הר"ן, דהאונס עצמו מפרש דבריו דהיום קאמר).

(ז) **לגבי אונסין שאני- יש להעיר**, הא אמרי' במתני' דנדרי אונסין מותרין לגמרי, וכמו נדרי זירוזין ונדרי הבאי, וא"כ מאי נפק"מ איך נדר, לימא דמותר לגמרי משום דנדרי אונסין הוא. וכ' הריטב"א לעיל (כו.), דהיסוד של נדרי אונסין הוא היכא שנשבע לעשות איזה דבר, ושוב נאנס ולא הי' יכול לעשותו, אז אי"ז חשיב דעבר על שבועתו, דאמרי' דמעולם

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

לא נדר על דעת זה. אבל היכא דאנסוהו לישבע, אז חלה שבועתו או נדרו, דהא עכ"פ הי' דעתו לנדור, אף אם רק מחמת אונס הוא (וכמו שביאר הגרנ"ט בתוך דבריו, סי' נ"ז), וא"כ חל הנדר, ורק שיכולים לפרש דבריו שכוונתו היתה לאסור פירות רק היום.

(ח) **לגבי אונסין שאני- פי' הריטב"א**, דאנן סהדי דכיון דמחמת אונס נדר, שדעתו לקצר זמן איסורו כל מה שאפשר, וכי אמר יאסרו פירות העולם עלי, דעתו שיאסרו היום, והו"ל דברים שבלבו ובלב כל אדם, שהם דברים. וע' בהגהות הגר"א יפהן (הוצאת מוה"ק, מס' 583) שהביא עוד ד' פירושים בגמרא. (א) פי' הרשב"א בקידושין (נ). בשם היראים, דלא אמרי' דדברים שבלב אינם דברים אלא במה שדרכן שלא בנ"א שיהו מפרשין לשונם, ואינם סותמים דבריהם, אבל כאן הרי דרכן של בנ"א כשמדברים עם הרגין לומר כן, ולא שינה זה לשונו משאר בנ"א בזה המצב. (ב) פי' הראב"ן, דאע"ג דדברים שבלב אינם דברים, לענין עקירת נדר שפיר הוי דברים, דכל נדר אדעתא דנפשי' נדר, הלכך יכול לחשוב בלבו שאינו אסור אלא ביום זה בלבד. וכן הביא מהמאירי בקידושין, דהוסיף דלא אמרי' דברים שבלב אינם דברים אלא בנוגע טענה עם אחרים, אבל בנדר, שהוא בינו לבינו עצמו, לא אמרי' כן [אף דכאן הרי הוא נדר בבקשת אחרים, ויש לע' בזה]. (ג) פי' תוס' בשבועות (כו: ד"ה גמר), דלא אמרי' חסרון דדברים שבלב אינם דברים אלא היכא דהדברים שבלבו סותרים דבריו שבפה, וא"כ כאן גם בלא הא דאונסין מותר הוא, אלא דצריך להא דאונסין כדי להתיר לע"ה [נאף דגם הרשב"א בקידושין כ' שלא אמרי' דבשל"ב אינם דברים אלא היכא שהם סותרים דבריו שבפה, שאני הכא דבאמת סותרים סתם משמעות נדר, ומשמע תוס' דס"ל דצריכים לסתור דבריו מפורשים, וצ"ע]. (ד) עוד פי' מהמאירי בקידושין שם, דמעיקר הדין אף בלא אמר בלבו "היום" אין הנדר חל, משום דנדר אונסין הוא [דלא כהריטב"א שהבאנו לעיל, דביאר למה אי"ז חשיב נדר אונסין], ואעפ"כ צריך לקיימו יום א', ושיאמר בלבו היום, דבמקום איסור החמירו קצת.

(ט) **אמר בר פדא פדאן וחזרות וקודשות- כ' הר"ן** בשם הרשב"א דיכולים ללמוד מגמרא לענין דיני ממונות ג"כ. דהיינו, דמי שמוכר לחבירו שדהו בחזקה, ואמר מעכשיו עד שאלך לירושלים, הדין הוא דאף אם חזר וקנאו ממנו, השדה חוזר להקונה, לפי שכך אמרו, דעד שאלך לירושלים. אולם כ' הרשב"א, דדוקא אם אמר מעכשיו, אבל אם לא אמר מעכשיו, הרי הקנין שהוא עושה עכשיו הוא קנין חזקה, ובשעת חלות הקנין כבר כלתה קניינו, וא"כ ע"כ מיירי כשאמר מעכשיו. אולם יש לעי', מה מהני מה שאמר מעכשיו, הרי סכ"ס, המעשה קנין שעשה עכשיו לא פעל שום חלות (לגבי הקנין שלאחר זמן), ולא חל הקנין עד לאחר זמן, וא"כ סכ"ס למה לא אמרי' דכלתה קניינו. וע' בחי' ר' שמעון (סי' כ"ב, ד"ה והא דמצינו) דביאר הענין דמעכשיו באופן זה- דעיקר מה שפועל המעשה לענין ההקנאה הוא להיכר גמירת דעת הבעלי דברים שרוצה לעשות את הקונה לבעל דבר, וכיון דמקנה לו מעכשיו, אף שבאמת א"א שיוכה בה בפועל אלא אח"כ, מ"מ כיון דמצדם היו מתרצים שיזכה גם מעכשיו אם הי' באפשרות, א"כ, מכיון שנעשה עכשיו מעשה ההקנאה בהחלט, א"צ שוב שיהי' המעשה קיים בשעת החלות, דרק היכי שמתחלה אינם מתרצים שיחול הדבר מעכשיו, אז אין המעשה של עכשיו מועלת להיכר הקנין, כיון שאינם רוצים לעשותו לבעלים מעכשיו. אולם, לבסוף הר"ן הביא הא דנסתפק הרשב"א בזה, דאולי באמת לא מהני בדיני ממונות, לפי שכבר כלתה קנייתן של אלו, דהיינו, דכיון דכבר חל המעשה קנין, א"כ מהכ"ת דיכול להשתמש במעשה זה למיחל עוד קנין, אפי' עם אמירת מעכשיו. וע' בשיעורי ר' דוד פוברסקי (קפא-ב) שהק' על מש"כ הר"ן לחלק בין קנין חזקה לקנין כסף, דלקנין כסף אי"צ לומר מעכשיו, דהא הוי כמו קידושין דמהני אפי' לאחר שנתאכלו המעות. והק', בשלמא התם, הרי עכ"פ שעבוד הכסף עדיין בעולם, אבל כאן, הרי השעבוד הכסף פקע בקנין הראשון, וא"כ מה ענין זה להא דלא נתאכלו המעות. וביאר, דמה דצידד הרשב"א דאפשר דבדבר כזה מהני, אף דלכאור' הקנין כלתה (כמש"כ בסופו), הוא משום די"ל דהוי כקונה ב' שדות בקנין א', ובזה לא אמרי' דכלתה קניינו על א' מהם, אלא דודאי יכול לקנות שניהם בב"א ובקנין אחד. וא"כ, י"ל דזה הי' ספק הרשב"א לענין שדה א' בב' פעמים, האם זה כקונה ב' שדות, או כמו קנה וחזר וקונה, ולמסקנא נוטה הרשב"א לומר דלגבי קנין שדה א' ב' פעמים, שפיר אמרי' דכבר כלתה המעשה קנין בקנין הראשון, וא"כ אינו חוזר וקנאו פעם ב'. אולם לענין אמירתו לגבוה ודאי לא אמרי' כן, וכמש"כ הר"ן לבסוף, דכיון דבאמירה בלחוד מהני, לא אמרי' בזה כלתה, וצ"ב.

(י) **עולא אמר כיון שנקצצו שוב אין פודין- ע' בר"ן** שהביא פי' הר"מ קרטבי, דב' מח' יש כאן בין עולא ובר פדא, והא בהא תליא, דס"ל לעולא דכיון די"ל דכוונתו דלאחר שנקצצו אינם קדושים עוד, ממילא אין הכרח דכוונתו שיהיו חוזרין וקדושין לאחר פדיונן. והק' הקרן אורה, בשלמא לענין קציצת נטיעות, שפיר י"ל כן, דכוונתו לומר שלא יהיו קדושין לאחר קציצתן, ותפקע הקדושה ממילא. אבל בטלית לאחר שריפה, הרי לא שייך לומר דכוונתו שתפקע קדושתה לאחר שריפתה, כיון דאינו עוד בעולם, וא"כ לכאור' פשוט דכוונתו שיחזור ויתקדש קודם שריפתה. ועוד, איך שייך לומר בהם אין להם פדיון לאחר שריפתן, מה נשאר דשייך לומר שאין לה פדיון. וכ' דעכצ"ל דכוונתו במה שנשאר ממנו (דהיינו, דלא נשרף כולו). עוד כ' השלמי נדרים דמיירי לעינן אפרו.